

Волкова В.В., Волкова Н.І.

ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА»)

У статті обґрунтовано необхідність зміцнення фінансової безпеки страховиків та забезпечення стабільності їх функціонування. Розглянуто окремі точки зору на поняття «фінансова безпека страховика». Виділено основні напрямки підтримки фінансової безпеки страховика. Проведено аналіз основних показників рентабельності страхової компанії ПАТ «Граве Україна». Визначено зовнішні та внутрішні чинники фінансової безпеки страховика. Зазначено причини недостатнього розвитку страхового ринку. Виділено заходи забезпечення фінансової безпеки страховика з боку державних органів та органів саморегулювання. Обґрунтовано особливості забезпечення платоспроможності страховиків в умовах Євроінтеграції.

Ключові слова: страхова компанія, фінансова безпека страховика, фінансова стійкість, рентабельність страховика, чинники фінансової безпеки, платоспроможність страховиків, система Solvency II.

Волкова В.В., Волкова Н.І.

ФАКТОРЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАХОВОЙ КОМПАНИИ (НА ПРИМЕРЕ ОАО «ГРАВЕ УКРАИНА»)

В статье обоснована необходимость укрепления финансовой безопасности страховщиков и обеспечения стабильности их функционирования. Рассмотрены отдельные точки зрения на определение понятия «финансовая безопасность страховщика». Выделены основные направления поддержания финансовой безопасности страховщика. Проведен анализ основных показателей рентабельности страховой компании ОАО «Граве Украина». Определены внешние и внутренние факторы финансовой безопасности страховщика. Обозначены причины недостаточного развития страхового рынка. Выделены меры обеспечения финансовой безопасности

страховщика со стороны государственных органов и органов саморегулирования. Обоснованы особенности обеспечения платежеспособности страховщиков в условиях Евроинтеграции.

Ключевые слова: страховая компания, финансовая безопасность страховщика, финансовая стабильность, рентабельность страховщика, факторы финансовой безопасности, платежеспособность страховщиков, система Solvency II.

Volkova V.V., Volkova N. I.

FACTORS OF ENSURING FINANCIAL SAFETY OF INSURANCE COMPANY (ON THE EXAMPLE OF JSC GRAVE UKRAINA)

In article need of strengthening of financial safety of insurers and ensuring stability of their functioning is proved. The separate points of view on definition of the concept "financial safety of the insurer" are considered. It is allocated the main directions of maintenance of financial safety of the insurer. The analysis of the main indicators of profitability of insurance company JSC Grave Ukraina is carried out. External and internal factors of financial safety of the insurer are defined. The reasons of insufficient development of the insurance market are designated. Measures of ensuring financial safety of the insurer from public authorities and bodies of a samoregulyuvaniye are allocated. Features of ensuring solvency of insurers in the conditions of European integration are proved.

Keywords: insurance company, financial safety of the insurer, financial stability, profitability of the insurer, factors of financial safety, solvency of insurers, Solvency II system.

Постановка проблеми. В наш час все більше науковців приділяють увагу розвитку фінансового сектору економіки в цілому та страхового сектору зокрема. В умовах глобальних викликів сучасності ефективний розвиток страхової компанії суттєво залежить від можливостей забезпечення її діяльності достатнім обсягом фінансових ресурсів, побудови оптимальної

структури капіталу та активів, а також формування страхових резервів та ефективного використання цих коштів для фінансування діяльності страховика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Окремі питання фінансової безпеки страховиків розглядалися в роботах багатьох вітчизняних та закордонних вчених. Серед яких варто відмітити: Кравченко В.О., Рубан О.О., Войтович Л.М., Савицька О. [1-4].

Метою дослідження є визначення чинників фінансової безпеки страхової компанії.

Виклад основного матеріалу. Сучасні економісти наголошують, що на сьогодні страховий ринок є рентабельним ринком фінансових послуг, і було б недоречно говорити про кризу ефективності управління страховими компаніями. Однак економічна нестабільність виробничої сфери, низький рівень доходів населення, що супроводжується зменшенням обсягів страхових премій у страховика, недосконала законодавча база не створюють безпечних умов для сталого економічного розвитку страхових компаній. Виникає необхідність у зміцненні фінансової безпеки страховиків та забезпеченні стабільності їх функціонування [1].

Страхова компанія в Україні - це фінансова установа, яка створена у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених цим Законом, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [5].

ПАТ «Граве Україна» – дочірня компанія австрійського концерну GRAWE заснована 23 березня 1998 року. Перший поліс було укладено 2 серпня 2000, страхова сума склала 9107 долл.США. ПАТ «Граве Україна» надає послуги відповідно до отриманих ліцензій. Зокрема, послуги у сфері

страхування у формі добровільного страхування наземного транспорту, у формі добровільного страхування від нещасних випадків та інші [6].

Спробуємо визначити, як трактується «фінансова безпека страховика» в економічній літературі.

Таблиця 1

Інтерпретація поняття «Фінансова безпека страховика»

Кравченко В.О. [1]	Фінансова безпека страхової компанії — це здатність страховика виконувати прийняті на себе страхові та інші зобов'язання за умови забезпечення належного рівня фінансової стійкості страхових операцій.
Рубан О.О. [2]	Фінансова безпека страхової компанії характеризує такий її фінансовий стан, ключові характеристики якого за певний період часу є наближеними до середніх значень у довгостроковому періоді, який описує тенденцію розвитку фінансового становища страховика.
Войтович Л.М. [3]	Фінансова безпека страхової компанії – це її спроможність забезпечувати стійкість фінансово-економічного розвитку, платіжно-розрахункових відносин (зобов'язань) та основних фінансово-економічних параметрів; нейтралізувати вплив зовнішніх кризових ситуацій і навмисних дій агресивних чинників (держави, компаній), тінювих структур на фінансову стійкість страхової компанії; попереджати виведення капіталів з-під контролю страховиків; попереджати конфлікти між власниками різних рівнів щодо розподілу та використання ресурсів страхової компанії.
Савицька О. [4]	Фінансова безпека – це складна багаторівнева система, яку утворюють ряд підсистем, кожна з яких має власну структуру і характер розвитку. Автор наголошує, що система фінансової безпеки держави включає бюджетну, валютну, грошово-кредитну, боргову безпеку, безпеку страхового ринку та безпеку фондового ринку.
Ачкасова С.А., Клімчук О.В. [7]	Фінансова безпека страхової компанії є характеристикою діяльності страхової компанії у довгостроковому періоді, управління якою спрямоване на забезпечення її належного рівня.
Папка О.С. [8]	Фінансова безпека страховика - це стан (умови) функціонування, при якому страхова компанія має доступ до фінансових ресурсів і ринків, забезпечує себе та страхувальника певним рівнем захисту від внутрішніх і зовнішніх фінансових загрозі належною ефективністю фінансових показників, володіє здатністю до капіталізації й розвитку в майбутньому, завдяки чому має змогу в повному обсязі виконати свої зобов'язання перед страхувальниками, державою й іншими фізичними особами щодо виплати страхових відшкодувань, внесення необхідних платежів до бюджету, розміщення коштів страхових резервів і здійснення інших фінансових операцій, що характеризуються ймовірністю, величиною втрат капіталу, платоспроможності, ліквідності, рентабельності, недоотримання доходів і прибутків у майбутньому в умовах невизначеності та ризику страхової діяльності.

Отже, фінансова безпека страхової компанії – спроможність страхової компанії виконувати свої зобов'язання перед фізичними та юридичними особами та державою щодо виплати страхових відшкодувань при забезпеченні належного рівня фінансової стійкості її страхових операцій.

Крім того, погоджуємось з науковцями, які [9] пропонують виділяти наступні напрямки підтримки фінансової безпеки страховика:

- підтримання фінансової стійкості;
- збереження необхідного рівня платоспроможності;
- ефективне управління фінансовими ресурсами.

На нашу думку, аналіз діяльності страхової компанії ПАТ «Граве Україна» доцільно проводити на основі наступних показників [10]:

а) рентабельність продаж:

$$P_{\text{пр}} = \frac{P_{\text{чис}}}{C_{\text{пл}}} \times 100 \%, \quad (1)$$

де: $P_{\text{чис}}$ – чистий прибуток;

$C_{\text{пл}}$ – страхові платежі.

$$RP_{14} = \frac{14679}{35919} \times 100\% = 40,87\% ,$$

$$RP_{15} = \frac{13893}{52873} \times 100\% = 26,28\% .$$

б) рентабельність активів:

$$P_{\text{акт}} = \frac{P_{\text{чис}}}{A} \times 100 \%, \quad (2)$$

де: A – середньорічна вартість активів.

$$RA_{14} = \frac{14679}{109846} \times 100\% = 13,36\% ,$$

$$RA_{15} = \frac{13893}{85033} \times 100\% = 16,34\% .$$

в) рентабельність власного капіталу

$$P_{\text{к}} = \frac{P_{\text{чис}}}{BK} \times 100 \%, \quad (3)$$

де: BK – власний капітал.

$$PK_{14} = \frac{14679}{54404} \times 100\% = 26,98\% ,$$

$$PK_{15} = \frac{13893}{70850} \times 100\% = 19,61\% .$$

Таблиця 2

Показники рентабельності ПАТ «Граве Україна» за 2014-2015рр.

Показники рентабельності	2014 рік	2015 рік
Рентабельність власного капіталу	26,98%	19,61%
Рентабельність активів	13,36%	16,34%
Рентабельність продаж	40,87%	26,28%

Джерело: Розраховано автором на підставі даних [11]

Як видно з таблиці 2, за період 2014-2015рр. рентабельність власного

капіталу ПАТ «Граве Україна» знизилась на 7,4%, що свідчить про зниження ефективності використання власного капіталу страховиком. Проте, рентабельність активів зросла на 3%, тобто спостерігається ефективність використання активів страхової компанії для генерації прибутку. Рентабельність продаж, в свою чергу, знизилась на 14,6%, чим спричинила зниження частки чистого прибутку у виручці від реалізації страхових продуктів.

Фінансова безпека страховика гарантується здатністю раціонально використовувати свої фінансові кошти, здійснювати контроль та управління за цим процесом, своєчасно реагувати на будь-які зміни та враховувати внутрішні та зовнішні чинники з метою мінімізації збитку від своєї діяльності. Додамо, внутрішні чинники спричинені, як правило, недосконалою політикою страховика, зовнішні чинники виникають незалежно від дії страховика та суттєво впливають на його фінансову безпеку.

Вважаємо, що в цих складних умовах чинниками фінансової безпеки страхової компанії можуть бути різні явища, які впливають на стан організації її фінансів. Серед основних чинників можуть бути виділені зовнішні та внутрішні (рис. 1).

Причинами недостатнього розвитку страхового ринку упродовж останніх років, вважаємо:

- ✓ зростання тарифів на страхові послуги для забезпечення достатності коштів для формування страхових резервів внаслідок інфляційних процесів;
- ✓ військові дії на сході країни, внаслідок яких відбувається зменшення страхових премій по ринку приблизно на 20 %;
- ✓ обмеження бюджетів корпоративних клієнтів у результаті зниження їх ділової активності та зростання продуктивних витрат;
- ✓ низький рівень якості активів страхових компаній за рахунок завищення вартості цінних паперів, розміщення депозитів у проблемних

банківських установах;

✓ зниження попиту на страхові послуги в умовах зниження платоспроможності населення країни, низький рівень довіри до вітчизняних фінансових установ;

✓ низька страхова культура населення країни;

✓ необхідність забезпечення страховиками своєчасного здійснення страхових виплат за договорами довгострокового страхування життя;

✓ відсутність механізмів податкового стимулювання інвестиційної активності страхових компаній;

відсутність чіткої політики в області державного регулювання і ефективного нагляду за діяльністю суб'єктів ринку.

Рис. 1 Чинники фінансової безпеки страхової компанії

Огляд економічної літератури показав, що в Стратегії розвитку страхового ринку України в 2012–2020 роках занотована мета – відродження

первинної ролі страхування як суспільно-корисної функції захисту майнових інтересів членів суспільства та держави на основі розбудови конкурентоспроможного, платоспроможного страхового ринку, з привабливим та широким асортиментом якісних страхових послуг, сучасними методами регулювання і нагляду із залученням інститутів саморегулювання. Основними завданнями та заходами щодо реалізації Стратегії є:

- оздоровлення страхового ринку та протистояння наслідкам кризових явищ в політично-економічному житті України;
- розбудова ефективного, недискримінаційного державного нагляду;
- впровадження реального захисту прав споживачів;
- удосконалення системи управління ризиками в державі та суспільстві;
- сприяння розвитку основних видів страхування;
- інтеграція страхового ринку України до світового фінансового простору [12].

Фінансова безпека страхової компанії включає в себе ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість страховика та характеризує його фінансовий стан у довгостроковому періоді. З метою забезпечення фінансової безпеки страховика з боку державних органів та органів саморегулювання варто вжити такі заходи:

- сформувати робочу групу за участю представників ринку, регулятора та інших зацікавлених осіб з метою доопрацювання та затвердження Програми розвитку страхового ринку України до 2020 р;
- внести зміни в порядок надання звітності страховиками, що дасть можливість посилити нагляд за якістю і структурою активів;
- відновити довіру населення та юридичних осіб до страховиків;
- підвищити вимоги до джерел формування статутного капіталу страховиків;
- стимулювати розвиток системи перестрахування;
- збільшити капіталізацію українських страховиків та

конкурентоспроможність національного страхового ринку;

- стимулювати страховиків до отримання міжнародних рейтингів фінансової стійкості;

- доопрацювати Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні», внести зміни до діючого страхового законодавства та привести їх у відповідність до існуючих економічних реалій. Наголосимо, що метою загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування є встановлення гарантій щодо захисту прав громадян на отримання безоплатної медичної допомоги на засадах соціальної рівності і доступності незалежно від віку, статі, стану здоров'я за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування в обсягах, визначених у програмах загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування та відповідно до стандартів надання медичної допомоги;

- мінімізувати можливості зловживання державною владою при контролі діяльності страховиків та використанні грошових фондів МТСБУ;

- посилити контроль за діяльністю страховиків за з боку органів страхового нагляду за операціями та впровадити зміни щодо порядку оподаткування страховиків з метою мінімізації фінансових схем.;

- створювати об'єднання страховиків з метою підвищення їх надійності та платоспроможності;

- підвищити прозорість діяльності вітчизняних страховиків.

Крім того, на нашу думку, покращення стану вітчизняного страхового ринку в умовах трансформації економіки в цілому та окремих страхових організацій стає можливим за умови вдосконалення нормативно-правової бази та запровадження державного нагляду за страховою діяльністю; підвищення довіри до страховиків та до страхового механізму в цілому з боку населення; приділення достатньої уваги питанню кваліфікації кадрів та запровадженню нових страхових продуктів; покращення платоспроможності страховиків.

Особливу увагу при цьому варто приділяти покращенню платоспроможності страховиків. З метою забезпечення достатньої платоспроможності страховика необхідно проводити наступні заходи:

- нарощення страховими компаніями високого рівня статутних фондів;
- постійний моніторинг формування, використання та розміщення страхових резервів;
- зменшення рівня витрат на ведення справи та управлінських витрат, що суттєво впливає на своєчасне виконання страхових зобов'язань та знижує рентабельність страхової діяльності;
- створення привабливих умов для іноземних інвесторів;
- приведення кількості страхових компаній у відповідність до попиту на страхові послуги;
- підвищення рівня капіталізації вітчизняних страховиків, що забезпечить виконання зобов'язань за великими страховими ризиками;
- впровадження системи Solvency II (Директива ЄС, що набирає чинності з 1 січня 2016 року) на страховому ринку України, що буде виступати окремим вектором забезпечення фінансової безпеки страхової компанії.

Очікується, що режим платоспроможності, встановлений у цій Директиві, призведе до більш повного захисту власників страхових полісів. Він вимагатиме, щоб держави-члени забезпечували органи нагляду ресурсами для виконання своїх обов'язків, як вказано у цій Директиві. Це включає всі необхідні можливості, включаючи фінансові та кадрові ресурси [13].

Цікавою вважаємо думку сучасного науковця Юхименко В.М. [14], який виділяє сильні та слабкі сторони впровадження вимог Solvency II на ринку страхування України. До слабких сторін автор відносить: недостатній обсяг статутного капіталу вітчизняних страхових компаній відповідно до вимог директиви; недостатність кваліфікованих кадрів, які можуть здійснювати пруденційний нагляд; необхідність внесення змін кожною страховою компанією в архітектуру баз даних та систему програмного забезпечення;

небажання страхових компаній розкривати реальний фінансовий стан; нестача наявних ресурсів у регулятора та страховиків (фінансового, кадрового, часового); низький рівень розвиненості ринку.

Проте, автор наголошує на сильних сторонах. До них віднесені: оцінка платоспроможності здійснюється на принципах пруденційного нагляду та врахування ризиків, які притаманні страховику при здійсненні своєї діяльності; підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг шляхом запобігання банкрутства страховиків; поступове зростання ролі страхування на ринку фінансових послуг, що призведе до залучення додаткових фінансових ресурсів; обов'язковий перехід до Міжнародних Стандартів Фінансової Звітності (МСФЗ); удосконалення наявних форм звітності, які забезпечать надходження даних, необхідних для ефективного здійснення пруденційного нагляду (тобто електронна форма звітування).

На думку Внукової Н.М. [15] одним із головних напрямків адаптації законодавства України до положень Директиви Solvency II є запровадження вимог до платоспроможності страховиків, тобто здатності страхових компаній належним чином виконувати прийняті на себе зобов'язання. Режим платоспроможності повинен враховувати не лише достатність страхових резервів для виконання страхових зобов'язань, але також достатність власного капіталу для відшкодування непередбачуваних збитків за ризиками, які не покриті страховими резервами. Отже, на думку автора адаптація національного законодавства до стандартів Solvency II сприятиме удосконаленню системи управління страховою компанією та підвищенню рівня довіри населення до ринку страхових послуг. Найбільш очевидні переваги від запровадження нового режиму платоспроможності отримають великі страхові компанії за рахунок економії на масштабах та достатньої диверсифікації страхових портфелів.

Але, варто зазначити, що відповідно до Директиви 2009/ 138/ ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009р. [13] ця Директива не повинна бути надто обтяжливою для малих та середніх

страхових організацій. Один із засобів досягнення цієї мети – належне застосування принципу пропорційності. Цей принцип повинен застосовуватися як до вимог, які ставляться до страхових і перестраховальних організацій, так і виконання наглядових повноважень. Директива не повинна бути надто обтяжливою також для страхових організацій, як і спеціалізуються на наданні конкретного виду страхування або послуг певним сегментам споживачів, і вона повинна визнавати, що спеціалізація у таким спосіб може бути цінним засобом для ефективного та дієвого управління ризиком.

Висновки. Таким чином, фінансова безпека страхової компанії – це стан функціонування страховика, який дозволяє йому здійснювати свою діяльність в умовах глобальних процесів країни під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Тому питання забезпечення фінансової безпеки страховика набуває особливої важливості. В сучасних умовах розвитку страхового ринку всі страховики стикаються з ризиками, нестачею коштів, високим рівнем конкуренції, а також неможливістю спрогнозувати перспективи отримання доходів від своєї діяльності. Отже, страховики повинні особливо серйозно відноситись до своєї фінансової безпеки, реально оцінювати можливі загрози та формувати страхові резерви на випадок погіршення фінансового стану компанії.

Список використаних джерел

1. Кравченко В.О. Розвиток методів аналізу платоспроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії / В.О. Кравченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. – 1(21). – С. 85-89.- [Електронний ресурс].- Режим доступу: file:///C:/Users/User/Desktop/vbumb_2013_1_20.pdf
2. Рубан О.О. Фінансова безпека страхової компанії як інтегральна характеристика її фінансового стану / О.О. Рубан. – [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/1_32_2012/32_04_05.pdf.
3. Войтович Л.М. Управління безпекою страхових та перестрахових компаній в Україні / Л.М. Войтович // Науковий вісник Херсонського

університету. – Серія економічні науки. – 2014. - №8. – Частина 1. - Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/39.pdf.

4. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України [Текст] / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. - №3. – С.14.

5. Закон України «Про страхування». Зі змінами і доповненнями, внесеними законом України N 86/96-ВР від 07.03.96, ВВР, 1996. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

6. Інформація про фінансову установу. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.grawe.ua/static_files/grawe_ua/blobs/ua/Info_pro_finustanovu_Risk_3.pdf

7. Ачкасова С.А., Клімчук О.В. Теоретичні аспекти визначення сутності фінансової безпеки страхової компанії / С.А. Ачкасова, О.В. Клімчук // Молодий вчений. - № 5(32). – 2016. – С.4-8.

8. Папка О.С. Теоретичні аспекти фінансової безпеки страхових корпорацій / О.С. Папка // Наукові записки. – №3(36).– 2011. –с.109-112.

9. Щербатих Д.В. Напрями забезпечення підтримки фінансової безпеки страхової компанії / Д. В. Щербатих // Вісник Черкаського університету. – 2015. –№ 12 (345). – С.137-141.

10. Лісовал В.П. Оцінка результатів діяльності страхової компанії. - [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2009_2/Lisoval_209.htm

11. Річна фінансова звітність ПАТ «Граве Україна». - [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.grawe.ua/static_files/grawe_ua/blobs/ua/Richna_Finansova_zvitnist_2015_Grawe_Risk.pdf.

12. Сова О. Ю. Проблеми та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні / О.Ю. Сова // Наука й економіка. – 2015. - № 1(37). – с. 42-48.

13. Директива 2009/ 138/ ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009р. / Офіційний вісник Європейського Союзу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/docs/EU/Директива%202009_138.doc.

14. Юхименко В.М. Solvency II в Україні: проблеми впровадження вимог до платоспроможності страхових організацій / В.М. Юхименко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія Економічні науки. – 2015. – Випуск 12. – Частина 3. – С. 191-195. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/155.pdf

15. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції : монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків: ТО Ексклюзив, 2014. – 218 с.

16. Житар М.О. Методичні аспекти управління ризиками страхових компаній / М.О. Житар // Аналітично-інформаційний журнал «Схід». – 2016. – Вип. 1(141). – С. 13-17.

17. Кужелєв М.О. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах

динамічного зовнішнього середовища / М.О. Кужелєв, М.О. Житар // Збірник наукових праць учених та аспірантів «Економічний вісник університету», Переяслав-Хмельницький, 2016., № 29/1 – С. 287-294.

Волкова Валерія Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи Донецького національного університету ім. В. Стуса.

Волкова Неля Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи Донецького національного університету ім. В. Стуса.